

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר דברים - שבת חזון תשע"א

20

תורה, וכפי ערך המידות כך זוכים לתורה, אם יש לאדם יותר מידות טובות זוכה יותר לתורה, ומי שיש לו פחות מידות יש לו גם פחות תורה, והקדושה אינה אותה קדושה.

ואחרי כל זה יכולים לבקש "וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבתם", כי רק אחרי שאדם משתדל בכל הדברים האמורים, נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תידום ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך ובמצוותיך תרדוף נפשי, בזכות זה יכול לבקש שיפר הקב"ה עצת החושבים עליו רעה, והיינו אנשים שרוצים להפריע לו בתורה ובמצוות ולהביאו לידי גיהנום, וכמו שאמרו חז"ל (נדרים כב, א) אין רעה' אלא גיהנום, אבל בלא שישתדל בכל הדברים המוקדמים, מדוע יזכה להפר עצתם וקלקל מחשבתם?

אלו הם דברים שצריכים לכל הפחות לדעת אותם, מה נקרא אדם ומה לא, מי הוא אדם מושלם ומי הוא בעל מוס, ואמנם גם מוס יכול לעבור על ידי טיפול רפואי, וכך גם ברפואת הנפש, יש דרכים בספרי המוסר, ויש הרבה ספרי מוסר, כל אחד יכול למצוא ספר מוסר שמתאים לו ומושך את לבו והוא מרגיש שזה מחייה אותו.

ושמעתי בזמן האחרון על בחור שלא היה לומד מוסר, והתחיל לאחרונה ללמוד מוסר בספר העיקרים, שיש שם ענייני אמונה, וידוע שבתולדות אהרן על התורה מציין מדברי חז"ל על הפסוקים, ודרכו לציין משניות וגמרות מתלמוד בבלי, וכן לפעמים מביא מדברי הזוהר, ומספר העיקרים וספר העקדה, כי אלו הם ספרי יסוד שמבארים מה זה אמונה, ויש שם דברים פשוטים ומובנים, לא סודות התורה, והבחור שהתחיל ללמוד בספר העיקרים מגיע בכל יום לסדר מוסר בשעה שבע, ואף על פי שלא היה רגיל ללמוד מוסר אינו מתבייש בזה, ולא חושש מה יאמרו עליו וכיצד נעשה פתאום צדיק, כי הוא עושה מה שטוב לו.

ונזדמן לי היום לשוחח עם בחור צעיר ששקל לאיזה ישיבה ללכת, וטען כי כיצד יוכל ללכת לישיבה שאינה מפורסמת כל כך בשמה הטוב, ומה יאמרו עליו שהוא הולך לישיבה כזאת? ואמרת לו מה אכפת לך מה שיגידו עליך, הרי יש שכל ויש טבע, וכי הולכים אחר הטבע או אחרי השכל? ומי שרוצה להיות בריא, האם יאכל דברים המזיקים לבריאות רק מפני שהטבע מושך להם? מי שרוצה להיות אדם בר דעת, ורוצה לחיות חיים מאושרים בזה ובבא, אינו מתחשב במה שיאמרו עליו, אלא עושה מה שצריך לעשות על פי התורה.

וכיוצא בזה יש בחורים שאינם רוצים ללמוד חברותא עם בחור שהוא פחות מהם, מפני שהם מפחדים מה יגידו עליהם שהם לומדים עם חברותא כזה. וטועים הם, כי אינם צריכים להתחשב במה שיאמרו עליהם, והרי הכל הולך בהשגחה לפי הזכויות, אם יש זכויות או שאין זכויות, ולא צריכים לחשוש ממה שיאמרו, זוהי אמונה פשוטה מאד, אבל למעשה זה נגד הטבע, כי היצר הרע שולט על האדם.

ויש לדעת מה שאמרו בפרקי אבות (ב, ז) "תן לו משלו שאתה ושלך שלו וכן בדוד הוא אומר כי ממך הכל ומידך נתנו לך", וכן שרים מתוך שיר הייחוד "יומה אשיב לך והכל שלך לך שמים אף ארץ לך", האמונה הפשוטה היא שכל מה שיש לאדם זה משל הקב"ה, ויש לו את זה ברצון הקב"ה, ואם הקב"ה לא ירצה לא יהיה לו, וכשאדם נותן צדקה אין זה משלו אלא משל הקב"ה, והוא קיבל את הכסף בתורת פיקדון

אנו עומדים עכשיו בימי בין המצרים, והרי כתב הרמב"ם (הלכות תעניות ה, א) כי המטרה של כל התעניות היא לעורר את הלבבות לתשובה, שעל ידי התעניות ומנהגי האבלות מתעוררים לזכור את החורבן, ומבינים שיש חטא שגרם את החורבן, וכמו שאמרו חז"ל (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חינם, זה היה החטא החמור ביותר שגרם את החורבן, שנאת חינם ומידות רעות, והחטא נמשך עד עכשיו, ועלינו לתקן את חטא החורבן ולהתחזק במידות טובות.

וכיצד מתקנים את המידות? הרי היצר הרע חזק מאד, נתבונן בנוסח התפילה שלאחר שמונה עשרה "אלוקי נצור לשוני מרע".

הנה תפילה זאת היו האמוראים מתפללים לאחר תפילתם וכמו שמבואר בברכות (יז, א), ורואים אנו שאפילו האמוראים הקדושים שהיה בכוחם להחיות מתים, גם הם התפללו על לשון הרע - "נצור לשוני מרע", כי צריכים סייעתא דשמיא להתגבר על היצר הרע בזה, והחפץ חיים חיבר תפילה מיוחדת על לשון הרע, מפני שהיה מפחד פן יפתה אותו היצר לדבר לשון הרע, כך הוא טבע האדם, והיצר הרע חזק מאד, וכדי להתגבר על היצר צריכים סייעתא דשמיא.

לכן מתפללים ומבקשים על זה שלוש פעמים ביום "נצור לשוני מרע", כי אם לא מבקשים אין סייעתא דשמיא, אדם שאינו מתפלל ואינו מבקש הרי הוא חושב שאינו צריך את הסייעתא דשמיא, וכסבור שיכול להצליח בעצמו בכוחו ועוצם ידו, ומאחר שכך הוא חושב ואינו מבקש את עזרת הקב"ה, אין שום סיבה שיעזרוהו מן השמים, אדרבה שינסה בכוחות עצמו כמו שהוא חושב ונראה אם יצליח, והאמוראים הקדושים ידעו שאי אפשר בלא סייעתא דשמיא, לכן התפללו על זה בכל יום לאחר תפילתם כדי לזכות לסייעתא דשמיא בזה.

ועוד מבקשים "ולמקללי נפשי תידום", שהנפש שלי תידום בשעה שבני אדם מבזים אותי, ולא יהיה אכפת לי מזה, והיינו לא רק שהפה ישתוק שזוהי גם כן דרגה גבוהה כמו שאמרו (חולין פט, א) אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבוים את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה, אבל כאן מבקשים יותר מזה ולמקללי נפשי תידום, שלא רק הפה ישתוק אלא גם הנפש תידום, ולא ייקח ללב ולא ירגיש כלל במה שמבזים אותו.

וכשמתפללים על זה צריכים שכך תהא השאיפה, כי אדם שמבקש ואינו רוצה להיות כך הרי הוא דובר שקרים, וכיצד הוא מבקש על דברים שאינו חפץ בהם, שהוא אומר בתפילה ולמקללי נפשי תידום ובו בזמן הוא מחפש לענות למבזים אותו ואינו רוצה לשתוק להם, שאיפת האדם צריכה להיות כפי שהוא מתפלל ולמקללי נפשי תידום.

וכן היא הבקשה "ונפשי כעפר לכל תהיה", שמבקש לא רק שבשעה שמבזים לא יהיה אכפת לו מזה, אלא גם בזמן שלא מבזים אותו הוא נחשב כעפר, שאינו מחשיב את עצמו לכלום, והרי הוא כעפר וכמדבר שהכל דורכים עליו, וכמו שמצינו אצל אברהם אבינו שאמר (בראשית יח, כז) "ואנוכי עפר ואפר", כשמתפללים על זה צריכים לשאוף לזה!

ואחרי שמבקשים על תיקון המידות מבקשים "פתח לבי בתורתך", וביאר החפץ חיים בספר שמירת הלשון (ח"ב פ"א) "וזהו שאנו אומרים בסוף תפילתנו אלוקי נצור לשוני מרע ואחר כך אנו מבקשים פתח לבי בתורתך, דאי לאו הכי אין התורה נחשבת לכלום", והיינו שצריכים תחילה להשיג את המידות הטובות ורק אחר כך אפשר לבקש על

לתת כפי החיוב לצדקה, ואם אינו נותן צדקה הרי הוא גוזל את הקב"ה שהכסף שלו.

ולא רק בכסף אלא גם כל כוחות האדם, הרי הקב"ה נתן לו את כל הכוחות, והוא ית' המפעיל את כוח הדיבור, את ההבנה והשכל, ואת כל הכוחות והכישורונות של האדם, ונדרש מהאדם שישתמש באותם הכוחות להרבות כבוד שמים שזה תכלית הבריאה, וכשעוסקים בכבוד שמים מרוויחים ולא מפסידים, זוהי האמונה הפשוטה, לנצל את כל הכוחות והאפשרויות לעשות רצון הקב"ה שהכל שלו.

וכשחיים עם האמונה הזאת כל החיים הם אחרת, לא עושים חשבונות מה יאמרו עלי, וכשצריכים איזה משהו מבקשים ומתפללים, שכן מצינו בגמרא (ב"ק ג, ב) שאדם נקרא "מבעה" - מבקש, ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שהעיר בזה, שהרי יש לאדם גוף, ידיים ורגליים, ויש לו שכל וכוח הדיבור, ומדוע נקרא דווקא מבקש, ואמר הרב זצ"ל כי רואים מכאן שזוהי עיקר מעלתו של האדם שהוא "מבקש", ומי שאינו מבקש ומתפלל אינו אדם.

אך צריכים גם לדעת כיצד לבקש, ואי אפשר לתת הוראות לריבוננו של עולם תן לי את זה, כי אדם אינו יכול לדעת מה הדבר שטוב לו ומה הוא צריך, ולא יבקש על פרט מסוים אני רוצה ללכת לשיבה הזאת, כי אולי לטובתו עדיף שילך לשיבה אחרת, וצריך לבקש באופן כללי על הצלחה בתורה, אך לא לקבוע אני רוצה את הפרט הזה בצורה כזאת, וכן בשאר בקשות בכל ענייני רוחניות וגשמיות.

וידוע מה שאמר הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל כי דבר בדוק ומנוסה הוא שתפילה על רוחניות אינה חוזרת ריקם, אבל קשה מאד שתתקבל תפילה על גשמיות, מטעם שאמרו (ביצה טז, א) "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתים לו ואם הוסיף מוסיפים לו", ומאחר שנגזר בראש השנה על גשמיות מי יעני ומי יעשר, קשה מאד לשנות את מה שנגזר, אבל לרוחניות אין קצבה, וכל הוצאה שאדם מוציא על רוחניות כפי יכולתו, וכגון הוצאת שבת ויום טוב שאין זה מזונותיו אלא צרכי שמים, וכך בכל ענייני רוחניות אין להם קצבה.

ומאחר שהאדם הוא מבקש, צריך להיות תמיד במצב של בקשה, יש אנשים פשוטים כאלה שמבקשים על כל דבר מהקב"ה, ושמעתי על אדם פשוט שכשהיה לו איזה קושי היה תולה זאת במה שלא ביקש עדיין מהקב"ה, וכשהיה חם היה מתפלל שלא יסבול מהחום, וכך כל דבר שמפריע לו או שחסר לו היה מבקש על זה בפה או בלב, וידוע שראו את מרן הגרי"ז זצ"ל שהיה מבקש בשעת הלימוד "לשועתך קיוויתי השם", כי צריך סיעתא דשמיא, זהו "מבעה זה אדם".

וכשחיים עם האמונה הזאת, זה נקרא "שיוויתי השם לנגדי תמיד", שאדם יודע שהכל בהשגחה, וכל מה שעושים מן השמים זה לטובתי, ואפילו מה שלא יודעים שזה לטובה - גם זו לטובה, ומברכים על זה בשמחה, ואפילו בשורות רעות שמברכים עליהם דיין האמת צריכים לברך בשמחה, וראיתי פעם אחד שקיבל בשורה רעה, והיה צריך לברך דיין האמת, ואמר כיצד אני יכול לברך עכשיו? הרי אינני בשמחה, וצריך לברך בשמחה, והמתין זמן מה עד שיוכל לברך בשמחה כראוי.

כך הם החיים של אמונה, לא להסיח דעת שהכל בהשגחה, וכמו שהביא הרמ"א בסעיף הראשון של השולחן ערוך מדברי הרמב"ם במורה נבוכים, לקיים "שיוויתי השם לנגדי תמיד" בכל מעשה, דיבור ומחשבה, וכשאדם עושה כך הוא אדם אחר לגמרי, אבל צריכים ללמוד ספרי מוסר כדי לזכור את זה, וכדאי ללמוד את ספרי החפץ חיים שיש בהם דברי אמונה פשוטים ואמיתיים, שהחפץ חיים מתוך הקדושה שלו משפיע, וכמו שהחפץ חיים עומד ומדבר את הדברים.

וידוע שמי שיש לו קביעות ללמוד מוסר כל יום, לא משנה כמה זמן אבל קביעות יומית, לחשוב מחשבות של יראת שמים, או ללמוד מתוך איזה ספר, הוא משתנה ונעשה אדם אחר לגמרי, ובמשך הזמן הוא מתעלה ומתעלה על ידי הידיעות, ואמר לי תלמיד אחד שהוא מרגיש שאינו מקיים את כל מה שהוא יודע, ואמרת לי לו שככל שיוסיף וידע עוד ידיעות זה ישפיע עליו, אם לומדים מוסר לשם ידיעה זה משפיע, ואפשר גם ללמוד מתוך התעוררות והתפעלות, אבל גם בלי התרגשות

אם לומדים ביישוב הדעת זה משפיע, וככל שחוזרים על הידיעות הרי זה משפיע יותר.

עניינים אלו שדיברנו, כל אחד בעצמו יכול להוסיף עליהם כהנה וכהנה, ונקווה שנחזור כולנו בתשובה שלמה, ונזכה במהרה לבניין בית המקדש!

הדרכה לבין הזמנים

מתוך שיחה שנאמרה בסוף זמן החורף תשע"א

הנה אנו נמצאים עדיין בתוך הזמן, ולומדים כרגיל עם כל הסדרים, אבל עוד מעט יהיה בין הזמנים, וצריכים הכנה לבין הזמנים.

רגילים לחשוב שבין הזמנים זה זמן שקשה ללמוד בצורה מסודרת עם סדרים, וצריכים מאד להתאמץ שבין הזמנים יעבור בצורה טובה. וידוע שכשעושים חשבונות על בין הזמנים שעבר, איך היה ומה יצא, מה הרווחתי ומה יצא לי מבין הזמנים של תשרי וניסן שעבר, כמה למדתי וכמה הצלחתי, בדרך כלל זה לא עושה מצב רוח כל כך טוב, ורוצים שלכל הפחות עכשיו בשנה הזאת יהיה בין הזמנים מנוצל כראוי. כיצד עושים ומה היא העצה שלא ייצאו אחר כך בפחי נפש וחרטה על העבר?

אדם שמסודר עם סדר יום קבוע, אינו צריך לחשוב בכל פעם מה לעשות עכשיו, כי יש לו תכנית המתאימה לפי כוחו (יותר מכוחו אין זה שווה כלום, ועלול להיות יותר גרוע) מה לעשות כל הזמן, וראוי לקבוע זמנים קבועים ומסודרים לכל דבר, שיהיה זמן קבוע לתורה ותפילה כפי הצורך והכוחות.

וכן שיהיו התורה והתפילה במקום קבוע, שכן מצינו (ברכות ו, ב) שיש מעלה מיוחדת בקובע מקום לתפילתו, מפני שקביעות המקום מוסיפה בכוונת התפילה, כי במקום קבוע אדם רגוע ומיושב לכוון כראוי [טעם זה מבואר בתלמידי רבינו יונה על הרי"ף בברכות שם], לכן צריכים שיהיה זמן ומקום קבוע, וכן על פי רוב עדיף ללמוד בחברותא לכל הפחות חלק מן היום, ויש להחליט גם דבר קבוע מה ללמוד, שלא יצטרכו כל פעם לחשוב מחדש מה ללמוד.

וכן צריכים לראות שיהא הלימוד במה שלבו חפץ, לא מה שמתחשק לשכל לדעת את זה, אלא מה שמעניין ומושך את הלב, לכל אחד יש את הטבע שלו מה מושך ומעניין אותו ומה היא הסקרנות שלו, לא מה שהשכל מחייב, אלא מה שהטבע מושך לזה, וימי בין הזמנים הם הזמן שמתאים לכך, שבהם כל אחד יכול לבדוק מה היא צורת הלימוד שמושכת ומעניינת אותו, ללא השפעת חיקוי החברה.

אכן גם לאחר שכבר יש דבר קבוע מה ללמוד, בצורת לימוד המתאימה לפי הטבע שלו, לפעמים אם עוסקים הרבה זמן באותו העניין זה מתחיל לשעמם, ומוכרחים לגוון ולהחליף את הנושא, יש כאלה שאין זה משנה להם, אבל רבים עלולים להשתעמם מכך, ומוכרחים להחליף נושא מפעם לפעם, וידוע שכך זה לא רק בתורה אלא בכל העניינים ובכל עסק שאדם עושה, אם הוא עסוק זמן ממושך בדבר אחד זה מתחיל לשעמם, ומלבד מה שצריכים לנוח כפי צרכי הגוף, לפעמים השעמום מביא גם לידי עייפות, לכן צריכים להיזהר מאד בזה. אלו הם העניינים המעשיים.

לע"נ האשה הצדקנית
מרת יוכבד ע"ה
בת הר"ר אברהם ז"ל
נלב"ו' אב
ת.נ.צ.ב.ה.